

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนาประเทศไทยทำให้ธุรกิจภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและบริการเติบโตอย่างรวดเร็วรวมทั้งเกิดแหล่งงานขนาดใหญ่ในเมืองสำคัญ ๆ แต่ภาคการเกษตรกรรมกลับได้รับการเหลียวแลค่อนข้างน้อยจนก่อให้เกิดปัญหารายได้จากการเกษตรไม่สมดุลกับรายได้จึงพากันหลั่งไหลเข้ามาหางานทำในเมืองจำนวนมากเกินกว่าพื้นที่ของเมืองจะรองรับ อีกทั้งราชการก็ไม่มีแผนรองรับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (มูลนิธิชุมชนไทย, 2545) กลายเป็นปัญหาซ้ำซ้อนขึ้นในเมืองโดยเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ขยายตัวลุกลามมากขึ้น (สำนักงานนโยบายและสิ่งแวดล้อม, 2540) รวมทั้งส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีที่เคยมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2543: 14) เพราะสังคมเมืองเต็มไปด้วยการแข่งขัน มีความหวาดระแวงต่อกัน ขาดจิตวิญญาณ ความเอื้ออาทรในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและในขณะเดียวกันปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ได้ย้อนกลับไปสร้างผลกระทบต่อสุขภาพของคนในเมืองซึ่งแตกต่างไปจากบริบทของเมืองนำอยู่อย่างสิ้นเชิง (ลีซา วรรัตน์, 2543: 10)

เมืองนำอยู่นั้นเป็นคำใหม่และกินความหมายครอบคลุมบริบทที่ค่อนข้างกว้างขวางมาก แต่โดยทั่วไปเมื่อนึกถึงเมืองนำอยู่ ภาพที่ฉายออกมาอย่างชัดเจนคือ ความนำอยู่ของเมืองอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมเป็นอันดับแรก (ดวงจันทร์ เจริญเมือง, 2545: 182) แต่การจะทำความขึ้นเมืองให้เป็นเมืองนำอยู่ได้นั้น คนในชุมชนตลอดจนทุกภาคส่วนในเมืองต้องมีส่วนร่วมในการจัดระบบในสังคม พัฒนาระบบราชการทางสังคม รวมถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยอาศัยการประสานงานกันในหลายๆ ด้านอย่างมีระบบเป็นเชิงองค์รวม (Holistic Approach) ไม่ควรพึ่งพิงวิธีการจัดการจากรัฐบาลแต่เพียงฝ่ายเดียว (Girardet, H., 2545: 35) ควรร่วมมือกันในลักษณะพหุภาคีระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน (อุคร วงษ์ทับทิม, 2541: 28) และที่สำคัญความร่วมมือดังกล่าวต้องให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรด้านศิลปวัฒนธรรม ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ของชุมชนอีกส่วนหนึ่งด้วย (มูลนิธิสวัสดิ์, 2545) เพราะศิลปวัฒนธรรมก็คือส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545: 1) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเป้าหมายการพัฒนาเมืองนำอยู่ ก็คือการจัดการให้องค์ประกอบทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดความสมดุลภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาคมเมือง (วันชัย วัฒนศัพท์, 2535: 165) ส่วนการสำเร็จตามเป้าหมายได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับสมาชิกภายในชุมชนต้องมีความรู้

ความเข้าใจและตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม (ดวงจันทร์ เจริญเมือง, 2537: 130) ตลอดจนสามารถใช้ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของชุมชน โดยไม่ควรนำกฎหมายมาบังคับใช้เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม (สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, 2542: 69-71)

จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่ มีการเพิ่มขึ้นของประชาชนอย่างรวดเร็วเพราะมีการอพยพหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานนอกพื้นที่เข้ามาทำงานในเมือง เข้ามาศึกษาเล่าเรียนในตัวเมืองของนักเรียนนักศึกษา (ลำดวน ศรีศักดิ์ และคณะ, 2546: 1) เกิดการตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่สาธารณะเป็นจำนวนมากขึ้น (อรุณทิพย์ จิตวิมังสานนท์, 2543: 25) แต่การจัดระเบียบของเมืองกลับทำได้ไม่ดีพอ จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เกิดภาวะรุงรัง และขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ที่สำคัญก็คือปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น (เทศบาลนครเชียงใหม่, 2545: 49) การแก้ไขปัญหาดังกล่าวของเมืองเชียงใหม่คงต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานอย่างแน่นอน หากเราไม่ใช้วิธีการที่จะกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือจากชุมชนให้มากที่สุด ชุมชนวัดเกตเป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับการกล่าวขานเป็นอย่างมากเกี่ยวกับเรื่องการรักษามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองที่มีต่อเนื่องมาอย่างยาวนานหลายร้อยปี ตลอดจนประชาชนในชุมชนที่ต่างเชื้อชาติศาสนาสามารถอยู่และทำกิจกรรมในชุมชนร่วมกันได้มาโดยตลอด ชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่ในแขวงกาวิละ เทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่พบกับการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของเศรษฐกิจ บางช่วงมีความโดดเด่นด้านการค้า แต่ก็ต้องสูญสลายกลายเป็นเขตที่อยู่อาศัยธรรมดาแต่กลับโดดเด่นเชิงวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และชุมชนได้พยายามแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างผสมกลมกลืนเป็นเกิดความน่าสนใจถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมพร้อมกับมุ่งพัฒนาชุมชนของตนเองไปสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่

ย่านวัดเกตมีความสำคัญมาแต่อดีต วัดเกตการามถูกสร้างในปี 1971 ในรัชสมัยของพระยาสามฝั่งแกนซึ่งเป็นกษัตริย์ในราชวงศ์มังราย ต่อมาอยู่ใต้ปกครองของพม่า (เชียงใหม่ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าปี 2101) และพ้นการปกครองในปี 2317 สมัยราชวงศ์กาวิละ ช่วงนี้ย่านวัดเกตเริ่มมีชาวจีนอพยพและมาตั้งแหล่งพักอาศัยกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชาวจีนที่ใช้ลำน้ำปิงเป็นประโยชน์สำหรับการสร้างอาชีพจนเป็นแหล่งค้าขายนอกเมืองที่สำคัญ แต่บทบาทดังกล่าวลดน้อยลงเมื่อปี 2432 เนื่องจากกบฏพญาปราบสงคราม (พญาผาบ) และพื้นที่ตัวอีกครึ่งหนึ่งในปี 2464 ซึ่งเป็นปีที่การสร้างทางรถไฟมาถึงเชียงใหม่เสร็จสิ้นลง และย่านการค้าดังกล่าวก็ถูกลดบทบาทลงอีกครั้งในปี 2477 โดยเป็นปีที่มิอากาศยานมาลงที่สนามบินเชียงใหม่ ทำให้ย่านวัดเกตกลายเป็นย่านที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว การเปลี่ยนผ่านไปตามกาลเวลาของย่านวัดเกตมีส่วนทำให้เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม เพราะย่านนี้มีการอาศัยอยู่ร่วมกันของคนหลายเชื้อชาติต่างชาติต่างศาสนา ได้แก่ ฝรั่งเศสชาติอเมริกา อังกฤษ ชาวซิกข์ จีนฮ่อ ชาวมุสลิมที่ไม่ใช่คนจีน

และขมู แต่ก็สามารถช่วยกันรักษาเอกลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมตลอดจนสภาพแวดล้อมให้คงวิถีชีวิตแบบเดิมๆ สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนแต่ด้วยกาลเวลาทำให้ย่านวัดเกตในปัจจุบันพบกับความทรุดโทรมของสิ่งแวดล้อม สถานที่สำคัญของชนแต่ละชนเผ่าก็ค่อย ๆ หมดความสำคัญลง (วรวิมล ชัยรัตน์, 2549)

ความเสื่อมซึ่งเป็นวิกฤตของชุมชนย่านวัดเกตแต่กลายเป็นโอกาสของบุคคลภายนอกชุมชน คือ ตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมศิลปากร นักวิชาการในจังหวัดเชียงใหม่ ได้เห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมในย่านดังกล่าวจึงได้กำหนดชุมชนย่านวัดเกตเป็นชุมชนที่เป็นแหล่งรวมคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม และจัดส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมในย่านนี้ แต่ก็ยังไม่ใช่เป้าหมายที่แท้จริงในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน แต่เป้าหมายของชุมชนก็คือ ต้องการให้เป็นชุมชนที่อยู่เย็นเป็นสุข สามารถรักษาของเก่าเอาไว้ (วรวิมล ชัยรัตน์, 2543: 19-29) หรืออาจกล่าวได้ว่าชุมชนย่านวัดเกตต้องการจัดการชุมชนของตนเองให้เป็น “เมืองน่าอยู่” นั่นเอง แต่ดูเหมือนว่าความรู้สึกแสดงถึงความต้องการของชุมชนนั้น อาจจะเต็มไปด้วยความยุ่งยากขึ้นอีก จากการสำรวจในปี 2548 พบว่า ย่านวัดเกตกำลังเผชิญกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในระดับที่รุนแรงจำนวนมาก อาทิ การจราจรติดขัดในช่วงเวลาเร่งด่วนทำให้เกิดเสียงรบกวน อากาศมีมลพิษ หรือมีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุในการเดินทาง อีกทั้งยังมีคนต่างถิ่นย้ายเข้ามาพักอาศัยในย่านวัดเกตจำนวนมากยิ่งขึ้น ยังมีปัญหาของชุมชนที่มีความรุนแรงระดับปานกลาง คือ การมีน้ำท่วมขังในช่วงหน้าฝน การมีการท่วมขังของน้ำเสียจากบ้านเรือนและร้านค้า การทิ้งขยะเรี่ยราด และมีเสียงรบกวนจากร้านค้าและร้านอาหารในเวลากลางคืน และมีการติดป้ายโฆษณาที่รกรุงรัง หรือไม่กลมกลืนกับภูมิทัศน์โดยรอบ (ผู้จัดการออนไลน์, 2548)

ย่านวัดเกตในขณะนี้กำลังได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่มาจากความเจริญซึ่งส่งผลไปถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่เคยมีแต่ความสงบแม้ว่าชุมชนอยู่ร่วมกันหลากหลายสัญชาติ ทำให้อ่านวัดเกตซึ่งอดีตเคยเป็นชุมทางแห่งการค้าขายของเมืองเชียงใหม่ แต่ปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวคึกคักในเวลากลางคืนและจับจ่ายซื้อของที่ระลึกในเวลากลางวัน (กริ่งกาญจน์ เจริญกุล, 2547) สภาพนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นเมืองน่าอยู่ของย่านวัดเกต แต่สถานการณ์ลักษณะนี้ไม่ใช่เกิดขึ้นเฉพาะในบริเวณชุมชนนี้ แต่เกิดขึ้นกับทุกแห่ง เทศบาลนครเชียงใหม่ยอมรับว่าเมืองเชียงใหม่ยังขาดระเบียบ มีสภาวะรกรุงรังและขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีปัญหาที่สำคัญคือปัญหาการจราจรและปัญหาสิ่งแวดล้อม จำเป็นอย่างยิ่งต้องรีบดำเนินการแก้ไข ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงต้องโครงการ “เชียงใหม่เมืองน่าอยู่” ขึ้นมา มีเป้าหมายสำเร็จเสร็จสิ้นในปี 2559 การบรรลุจุดหมายของโครงการที่เป็นรูปธรรม ก็คือชุมชนต้องเข้มแข็งและเอื้ออาทรต่อกัน มีเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น พร้อมกำหนดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนิน

โครงการ (เทศบาลนครเชียงใหม่, 2546: 28-29) ซึ่งในขณะนี้กำลังดำเนินการอยู่และยังไม่มีผลสรุปเกี่ยวกับการดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่แต่อย่างใด

1.2 คำถามสำหรับการวิจัย

ผู้วิจัยเห็นว่าโครงการเมืองน่าอยู่ที่เทศบาลนครเชียงใหม่กำลังดำเนินการอยู่นั้น มีความสอดคล้องกับความเป็นเมืองน่าอยู่ตามความต้องการของชุมชนหรือไม่ จึงต้องการทำการวิจัยเพื่อหาความหมายเมืองน่าอยู่ การมีส่วนร่วมในการผลักดันให้เป็นเมืองน่าอยู่ และปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนกับประชาชนในย่านวัดเกต ซึ่งผลการวิจัยอาจมีประโยชน์สำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนอื่น ๆ ได้ร่วมกันสร้างความเป็นชุมชนน่าอยู่เพิ่มมากขึ้น และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับความสำเร็จของโครงการเมืองเชียงใหม่น่าอยู่ โดยผู้วิจัยกำหนดคำถามหลักสำหรับการวิจัยไว้ดังนี้

ประเด็นปัญหาอยู่ที่ ความต้องการพัฒนาเมืองของเทศบาลนครเชียงใหม่ กับความต้องการของชาวบ้านย่านวัดเกต จะดำเนินไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ เนื่องจากลักษณะการพัฒนาของเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นแนวคิดแบบราชการที่มีระบบและขั้นตอนยุ่งยากยืดหยุ่นไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและโลกาภิวัตน์ ขณะเดียวกันชาวบ้านในชุมชนวัดเกตก็ปรับตัวไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงของนักลงทุนที่ต้องการผลประโยชน์ตอบแทนทางธุรกิจ ปัจจัยปัญหาเหล่านี้จึงกำหนดคำถามงานวิจัย (Research question) เพื่อการแสวงหาคำตอบจากข้อมูลที่จะสำรวจต่อไป คำถามงานวิจัยคือ

“บริบทและแนวคิดของเมืองน่าอยู่รวมไปถึงนโยบายของท้องถิ่น สอดคล้องกับสิ่งที่เป็นอยู่จริง และเป็นความต้องการของชุมชนหรือไม่” เพราะถ้าแตกต่างกันย่อมเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการเมืองเชียงใหม่น่าอยู่ เนื่องจากความต้องการไม่สอดคล้องกัน แต่ถ้าความต้องการเป็นไปในทิศทางเดียวกันย่อมเป็นคุณูปการแก่โครงการเมืองเชียงใหม่น่าอยู่ เพื่อให้ได้คำตอบที่สามารถครอบคลุมคำถามงานวิจัยได้ จึงกำหนดคำถามย่อย ดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดเมืองน่าอยู่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนย่านวัดเกตจนเป็นชุมชนน่าอยู่ได้อย่างไร
2. ชุมชนมีความพร้อมที่จะร่วมกันปฏิบัติให้สิ่งแวดล้อมชุมชนน่าอยู่ได้หรือไม่ และเป็นเพราะอะไร
3. ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการให้เมืองน่าอยู่ได้อย่างไร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการทำการวิจัยเพื่อหาความหมายเมืองน่าอยู่ การมีส่วนร่วมในการผลักดันให้เป็นเมืองน่าอยู่ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนกับประชาชนในย่าน

วัดเกต ผลการวิจัยอาจมีประโยชน์สำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนอื่น ๆ ได้ร่วมกันสร้างความเป็นชุมชนน่าอยู่เพิ่มมากขึ้น และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับความสำเร็จของโครงการเมืองเชียงใหม่ที่น่าอยู่

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ คือ

1.3.1 เพื่อศึกษาลักษณะเมืองน่าอยู่ตามความคิดเห็นของชุมชน

1.3.2 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

1.3.3 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการ

สิ่งแวดล้อมของชุมชน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

เนื่องจากเทศบาลนครเชียงใหม่ มีพื้นที่ขนาดใหญ่ และแบ่งเขตปกครองออกเป็น 4 แขวง ซึ่งไม่สามารถที่จะทำการศึกษาในพื้นที่ทั้งหมดได้ จำเป็นต้องคัดเลือกพื้นที่ สำหรับการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาไว้ดังนี้ คือ มีความเป็นชุมชนดั้งเดิม สามารถสืบค้นความเป็นมาของประวัติศาสตร์ได้ชัดเจน มีประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่น่าสนใจ เมื่อตรวจสอบคุณลักษณะของชุมชนจำนวน 68 ชุมชน ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนวัดเกตมีประวัติยาวนานกว่า 500 ปี จากประวัติของวัดเกตพบว่าเป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นในปี พ.ศ.1971 ในสมัยพระเจ้าฝางแกน ชุมชนในย่านวัดเกตยังคงเป็นย่านที่อยู่อาศัยของคนเก่าแก่ เป็นย่านประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงใหม่ (วรวิมล ชัยรัตน์, 2546: 8-15) และเป็นย่านสำคัญที่เป็นชุมชนจีนดั้งเดิม ก่อนเมืองเชียงใหม่จะขยายไปยังบริเวณทิศตะวันตกของฝั่ง ของเมืองเชียงใหม่เพราะในสมัยก่อนที่จะมีการสร้างทางรถไฟมายังจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งสร้างเสร็จสิ้นในปี พ.ศ.2464 ย่านวัดเกตเป็นท่าเรือที่ชาวจีนอาศัยการเดินทางมาจากบริเวณอื่นๆ (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2542: 223) และในปัจจุบันชุมชนวัดเกตได้ร่วมกันพัฒนาเชิงอนุรักษ์ คือ ช่วยกันทำงานอนุรักษ์อาคารเก่าแก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ จนปรากฏเป็นพิพิธภัณฑ์วัดเกต และห้องอ่านหนังสือที่อาคารศาลาบาตร เป็นต้น (วรวิมล ชัยรัตน์, 2543: 30) ดังนั้น ชุมชนวัดเกตจึงถูกเลือกเป็นพื้นที่ สำหรับการวิจัยเพราะมีรายละเอียดครบถ้วนตามเกณฑ์ที่กำหนดสำหรับการวิจัย

1.4.2 ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตเนื้อหาสำหรับการวิจัยเป็น 4 เรื่องดังนี้

- 1) ศึกษาบริบทของชุมชน โดยดูจากประวัติความเป็นมาของชุมชน ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
- 2) ศึกษาสภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน
- 4) ศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 5) ศึกษาถึงเมื่อนำอยู่ตามความต้องการหรือความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน

1.4.3 ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 2 กลุ่ม หลักคือ

- 1) กลุ่มแรก ประชากรสำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ หรือกลุ่มให้สัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่
 - 1.1) ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน โดยได้รวมถึงผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ประธานชุมชน พระ ผู้อาวุโส ผู้ทรงคุณวุฒิ
 - 1.2) กลุ่มองค์กรชุมชน ทั้งกลุ่มองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มีบทบาทส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข
 - 1.3) กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ เทศมนตรีเทศบาลนครเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่จากกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
 - 1.4) กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ อาจารย์หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม
- 2) กลุ่มที่สอง ประชากรสำหรับการศึกษาเชิงปริมาณ หรือกลุ่มรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนในเขตชุมชนวัดเกต จำนวน 470 ครัวเรือน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประธานชุมชนวัดเกต 27 ธันวาคม 2549)

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลและการศึกษาวิจัย จำนวน 6 เดือน ระหว่างตุลาคม 2549 – มีนาคม 2550

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชน หมายถึง ชุมชนวัดเกต ตั้งอยู่ในแขวงกาวิละ เทศบาลนครเชียงใหม่

สมาชิกของชุมชน หมายถึง ประชาชนในชุมชนที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน และสมัครเป็นสมาชิกชุมชนหลักเกณฑ์ของเทศบาลนครเชียงใหม่

สมาชิกในชุมชน หมายถึง ประชาชนในชุมชนที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน อาจจะเป็นสมาชิกของชุมชนตามหลักเกณฑ์ของเทศบาลนครเชียงใหม่หรือไม่ก็ได้ อันได้แก่ ศรัทธาวัดเกต

การามดั้งเดิม แต่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของการแบ่งชุมชน จึงไม่สมัครเป็นสมาชิกแต่เข้าร่วมกิจกรรมของวัด หรือกิจกรรมอื่นที่มีอย่างต่อเนื่อง

เมืองนำอยู่ หมายถึง เมืองนำที่อยู่ตามความรู้สึกของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ทั้งนี้เมืองนำอยู่ตามความหมายของกระทรวงมหาดไทยนั้น ครอบคลุม 5 ลักษณะสำคัญ คือ ลักษณะด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการบริหารจัดการ แต่การวิจัยครั้งนี้ มุ่งพิจารณาประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นสำคัญ

สภาพของชุมชนนำอยู่ หมายถึง ลักษณะของชุมชนที่มีองค์ประกอบที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพของผู้อยู่อาศัยในชุมชน โดยวัดจากความรู้สึกของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย องค์ประกอบที่เหมาะสม ประกอบด้วย

1. สภาพด้านสังคม คือ สมาชิกในสังคมมีโอกาสรับรู้ข่าวสาร ได้รับบริการสุขภาพ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมีส่วนร่วมในการพัฒนา

2. สภาพด้านสิ่งแวดล้อม คือ ชุมชนไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือมีมลภาวะที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ มีความภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณี และการมีที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐานและที่อยู่อาศัยราคาประหยัด

3. สภาพด้านเศรษฐกิจ คือ ชุมชนมีความเหมาะสมต่อการทำมาค้าขายหรือการลงทุน และสมาชิกในชุมชนมีรายได้และมีงานทำ

4. สภาพด้านกายภาพ คือ ชุมชนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีบริการสาธารณูปโภคของรัฐ มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และมีระบบกำจัดของเสีย

5. สภาพด้านการจัดการภายใน คือ สมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์จากการบริหารจัดการที่มาจากภาครัฐ เอกชน หรือในชุมชนอย่างยุติธรรม มีการดูแลพื้นที่ การพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ การแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล และประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

สิ่งแวดล้อมของชุมชน หมายถึง สภาพทางกายภาพของชุมชน ได้แก่ การจราจร ภูมิทัศน์ พื้นที่สาธารณะ การระบายน้ำ สภาพอากาศ และเสียง และสภาพทางศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์หรือได้รับผลกระทบจากกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐบาล นโยบายของชุมชน และกิจกรรมในชุมชนของหน่วยงานภายนอก

ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการขยะ การจราจร ภูมิทัศน์ พื้นที่สาธารณะ การระบายน้ำ สภาพอากาศ เสียง สภาพทางศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน

การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อจัดการปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ด้วยวิธีการจัดการใช้กฎหมาย ใช้ความศรัทธา การจัดตั้งกองทุนเพื่อจัดการปัญหา คณะกรรมการดำเนินการแก้ปัญหา ให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชน หรือการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการแก้ปัญหา เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเข้าไปร่วมกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยประชาชนในชุมชน ประกอบด้วย มีส่วนร่วมในค้นหาปัญหาสิ่งแวดล้อม มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และการร่วมประเมินผลกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม หมายถึง เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมหรือไม่เข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.6.1 ทราบความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนเก่าแก่ในเขตเมืองเชียงใหม่ ต่อกรณีการเป็นชุมชนที่น่าอยู่นั้นแท้จริงแล้วมีรูปแบบอย่างไร

1.6.2 ทราบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่อยู่ย่านใจกลางเมืองหรือชุมชนที่ล้อมรอบด้วยย่านเศรษฐกิจ

1.6.3 นำผลการศึกษาที่ได้รับ ไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่มีบริบทหรือความเป็นมาที่คล้ายคลึงกัน

1.6.4 ผลการศึกษาอาจเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานของรัฐดังเช่น เทศบาลนครเชียงใหม่ นำไปเป็นพื้นฐานในการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมในเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่ตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved